

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

دانشگاه گیلان

دانشکده علوم اداری و اقتصادی

گروه علوم سیاسی

عنوان پایان نامه :

بررسی ویژگیهای نظام سیاسی مطلوب در اندیشه های سید حسین نصر

براساس مدل جستاری توماس اسپریگنز

نگارش :

سعید رضا حسینی محراب

ارائه شده جهت دریافت درجه کارشناسی ارشد

در رشته علوم سیاسی

استاد راهنما :

دکتر سید حسین اطهری

استاد مشاور :

دکتر محسن خلیلی

دی ماه ۱۳۹۰

تعهدنامه

اینجانب سیدرضا حسینی محراب دانشجوی دوره دکتری/کارشناسی ارشد رشته علم سیاسی دانشکده فلسفه و ادبیات دانشگاه فردوسی مشهد نویسنده پایان نامه ۱۳۰۲/۱۳۰۳ تأثیر گفتمان سیاسی مطلوب در ارتقاء حسن نیت در سیاست تحت راهنمایی دکتر سیدرضا حسینی متعهد می‌شوم:

- تحقیقات در این پایان نامه توسط اینجانب انجام شده است و از صحت و اصالت برخوردار است.
- در استفاده از نتایج پژوهشهای محققان دیگر به مرجع مورد استفاده استناد شده است.
- مطالب مندرج در پایان نامه تاکنون توسط خود یا فرد دیگری برای دریافت هیچ نوع مدرک یا امتیازی در هیچ جا ارائه نشده است.
- کلیه حقوق معنوی این اثر متعلق به دانشگاه فردوسی مشهد می‌باشد و مقالات مستخرج بلامانع «دانشگاه فردوسی مشهد» و یا «Ferdowsi University of Mashhad» به چاپ خواهد رسید.
- حقوق معنوی تمام افرادی که در به دست آمدن نتایج اصلی پایان نامه تأثیرگذار بوده‌اند در مقالات مستخرج از رساله رعایت شده است.
- در کلیه مراحل انجام این پایان نامه، در مواردی که از موجود زنده (یا بافتهای آنها) استفاده شده است ضوابط و اصول اخلاقی رعایت شده است.
- در کلیه مراحل انجام این پایان نامه، در مواردی که به حوزه اطلاعات شخصی افراد دسترسی یافته یا استفاده شده است، اصل رازداری، ضوابط و اصول اخلاق انسانی رعایت شده است.

تاریخ ۹۰/۱۱/۲۷

امضای دانشجو

مالکیت نتایج و حق نشر

- کلیه حقوق معنوی این اثر و محصولات آن (مقالات مستخرج، کتاب، برنامه های رایانه‌ای، نرم افزارها و تجهیزات ساخته شده) متعلق به دانشگاه فردوسی مشهد می‌باشد. این مطلب باید به نحو مقتضی در تولیدات علمی مربوطه ذکر شود.
- استفاده از اطلاعات و نتایج موجود در پایان نامه بدون ذکر مرجع مجاز نمی‌باشد.

• متن این صفحه نیز باید در ابتدای نسخه های تکثیر شده وجود داشته باشد.

پایان نامه حاضر تحت عنوان: بررسی ویژگیهای نظام سیاسی مطلوب در اندیشه های سید حسین نصر بر اساس مدل جستاری توماس اسپریگنز

توسط سعیدرضا حسینی محراب دانشجوی مقطع کارشناسی ارشد رشته علوم سیاسی تهیه و به هیأت داوران ارائه گردیده، مورد تایید کمیته تحصیلات تکمیلی گروه می باشد.

مدیر گروه علوم سیاسی

محمد جواد رنجکش

امضاء
تاریخ دفاع ۹۰/۱۰/۲۶. شماره: ۱۸۱۸۱. درجه ارزشیابی: عالی

شیر قابل قبول	قابل قبول	خوب	بسیار خوب	عالی
۱۲ کمتر	۱۲-۱۴	۱۴-۱۶	۱۶-۱۸	۱۸-۲۰

اعضاء هیأت داوران:

ردیف	نام و نام خانوادگی	هیأت داوران	مرتبه علمی	امضاء
۱	سید حسین انصاری	استاد راهنما	استاد یار	
۲	محسن خلیلی	استاد مشاور	استاد یار	
۳	محمد علی تقوی	استاد مدعو	استاد یار	
۴	احمد محقر	استاد مدعو	استاد یار	

با عشق و شرمندگی

پیشکش به امام روح الله (ره) که به ما گفته بود: "امید من به شما دبستانی هاست."

و به

پدر و مادر فرزانه ام که از آسایش خویش می‌کاهند، تا بر دانایی فرزندان شان بیفزایند.

سپاسگزاری

تدوین این رساله بدون مساعدت و راهنمایی های ارزنده جناب آقای دکتر سید حسین اطهری و جناب آقای دکتر محسن خلیلی ممکن نبود.
نگارنده مراتب تشکر خود را به محضر این دو عزیز تقدیم می نماید.

چکیده

این رساله با هدف جستجوی ویژگی های نظام سیاسی مطلوب در اندیشه های سید حسین نصر شکل گرفته است. از آنجایی که در نزد سنت گرایان و از جمله دکتر نصر، تصریحات آشکار در مورد مباحث سیاسی و به بیان بهتر مباحث مشخصا مرتبط با فلسفه سیاسی کمتر یافت می شود، این جستجو مستلزم تبیین دقیق آرای ایشان بود تا از این طریق امکان دستیابی به دلالت ها و قابلیت های اندیشه ای، پیرامون ویژگیهای نظام سیاسی مطلوب وی فراهم گردد. از این رو، در این رساله جهت بررسی مولفه ها، عناصر و اجزاء گفتمان سنت گرایی سید حسین نصر و استخراج ویژگی های نظام سیاسی مطلوب او، از مدل جستاری توماس اسپریگنز بهره برده شد. این مدل به ما کمک کرد که علاوه بر بازسازی منطق درونی اندیشه دکتر نصر، آرای او را در پرتو اوضاع زمانه تحلیل کرده و به این ترتیب نه تنها زمینه های شکل گیری و تکوین این گفتمان را دریابیم، بلکه در پروژه فکری وی، ویژگی های نظام سیاسی مطلوب را استخراج نماییم.

بررسی اندیشه سید حسین نصر بر مبنای چارچوب تئوریک اتخاذ شده، به نتایج ذیل منجر شد: به نظر می رسد گفتمان سنت گرایانه سید حسین نصر در پاسخ به بحران قداست زدایی از جهان (از میان رفتن پیوند میان معرفت و امر قدسی) قوام یافته است. از منظر او، دلیل بروز این بحران، گسست از سنت (قداست زدایی از معرفت و اصالت فرد) است. آرمان نصر به مثابه راه حل یا تصویرسازی برای نظام سیاسی مطلوب، عبارت از بکارگیری فلسفه جاودان و ایجاد الگویی برآمده از جاودان خرد است که از طریق احیای سنت در دوران متجدد و تلاش برای قداست بخشی دگرباره به معرفت به دست خواهد آمد.

فصل اول: مقدمه و کلیات طرح تحقیق ۱

۱-۱- بیان مسئله ۲

۲-۱- اهمیت و ضرورت تحقیق ۵

۳-۱- اهداف تحقیق ۵

۴-۱- پیشینه تحقیق ۶

۵-۱- سوال اصلی ۱۴

۶-۱- سوالات فرعی ۱۴

۷-۱- فرضیه تحقیق ۱۴

۸-۱- تعریف متغیرهای اصلی تحقیق ۱۴

۹-۱- چارچوب نظری ۱۶

۱۰-۱- سازماندهی تحقیق ۲۱

فصل دوم: معنای سنت و چیستی سنت گرای ۲۳

مقدمه ۲۴

۱-۲- چیستی سنت ۲۷

۱-۱-۲- رابطه سنت با دین ۲۹

۲-۱-۲- رابطه سنت با وحی ۳۰

۳-۱-۲- رابطه سنت با امر قدسی ۳۱

۴-۱-۲- رابطه سنت با راست اندیشی ۳۲

۵-۱-۲- رابطه سنت با مرجعیت و انتقال حقیقت ۳۳

۲-۲- اصول سنت گرای ۳۴

۱-۲-۲- حکمت خالده یا فلسفه جاودان ۳۴

۲-۲-۲- وحدت متعالیه ادیان ۳۷

..... ۴۱	۳-۲-۲- کثرت گرایی دینی
..... ۴۲	۴-۲-۲- گرایش به عرفان و تصوف
..... ۴۳	۵-۲-۲- مخالفت با مدرنیسم
..... ۴۴	۶-۲-۲- اعتقاد به علم و هنر قدسی
..... ۴۷	۳-۲- مروری اجمالی بر زندگی دکتر سید حسین نصر
..... ۵۰	جمع بندی
..... ۵۳	فصل سوم: تلقی سید حسین نصر از چیستی بحران
..... ۵۴	مقدمه
..... ۵۶	۱-۳- بحران در دنیای متجدد
..... ۶۰	۲-۳- بحران در جهان اسلام
..... ۶۶	جمع بندی
..... ۶۹	فصل چهارم: دلیل پدیدار گشتن بحران از نظر سید حسین نصر
..... ۷۰	مقدمه
..... ۷۱	۱-۴- معرفت شناسی مدرن
..... ۷۸	۱-۱-۴- علم متجدد
..... ۸۱	۲-۱-۴- ویژگی های اندیشه متجدد
..... ۸۶	۲-۴- هستی شناسی مدرن
..... ۸۹	۱-۲-۴- انسان شناسی مدرن
..... ۹۶	۳-۴- نظریه سیاسی مدرن
..... ۹۷	۱-۳-۴- رابطه دین و سیاست
..... ۹۹	۲-۳-۴- منبع قدرت و مشروعیت آن
..... ۱۰۰	۳-۳-۴- صورتبندی غالب سیاسی

جمع بندی ۱۰۷

فصل پنجم: تصویر جامعه بازسازی شده از منظر سید حسین نصر ۱۱۰

مقدمه ۱۱۱

۱-۵- معرفت قدسی ۱۱۵

۱-۱-۵- علم قدسی ۱۱۹

۲-۵- هستی شناسی سنتی ۱۲۴

۱-۲-۵- انسان شناسی سنتی ۱۲۶

۳-۵- تاملاتی پیرامون نظام سیاسی مطلوب در نزد نصر ۱۳۳

۱-۳-۵- رابطه دین و سیاست ۱۳۴

۲-۳-۵- منبع قدرت و مشروعیت آن ۱۳۴

۳-۳-۵- الگوی نظام سیاسی مطلوب در نزد نصر ۱۳۵

۱-۳-۳-۵- نظام های سیاسی مدرن ۱۳۷

۲-۳-۳-۵- نظام های سیاسی بنیادگرا ۱۳۸

۳-۳-۳-۵- نظام مبتنی بر ولایت فقیه ۱۴۰

۴-۳-۳-۵- سلطنت دینی ۱۴۴

۵-۳-۳-۵- ویژگی های نظام سیاسی مطلوب نصر ۱۴۸

جمع بندی ۱۵۷

فصل ششم: راه حل های خروج از بحران در نگرش سید حسین نصر ۱۶۱

مقدمه ۱۶۲

۱-۶- راه حل هایی مختص بحران دنیای متجدد ۱۶۳

۲-۶- راه حل هایی مختص بحران جهان اسلام ۱۶۴

- ۳-۶- راه حل هایی جهت بحران سیاسی، اقتصادی و اجتماعی ۱۶۷
- ۴-۶- راه حل هایی جهت بحران معرفت ۱۷۰
- ۵-۶- راه حل هایی جهت بحران زیست محیطی ۱۷۳
- ۶-۶- راه حل هایی جهت بحران نظام آموزشی ۱۷۴
- جمع بندی ۱۷۷
- نتیجه گیری ۱۷۹
- فهرست منابع و ماخذ ۱۸۳

فصل اول

مقدمه و کلیات طرح تحقیق

۱-۱- بیان مسئله:

یکی از جریان‌هایی که در واکنش به سیطره روز افزون مدرنیسم، در دنیای غرب بوجود آمد تا راهی برای برون رفت از بحران‌های معنوی و معرفتی ناشی از مدرنیسم ارائه کند، جریان سنت‌گرایی (Traditionalism) است.

آنچه سنت‌گرایان در پی صورت‌بندی و تذکر آنند، فواید و ثمرات سنت است، علی‌الخصوص که در دنیای مدرن تا حدود بسیار زیادی به دست فراموشی سپرده شده است. در حقیقت، پروژه سنت‌گرایی با تأکید بر سنت‌های اصیل - یعنی سنت‌هایی که ریشه در وحی الهی دارند - هم‌خویش را بر طرح کاستی‌ها و تناقضات غرب متجدد و بیان آسیب‌های مدرنیسم گذاشته است.

باید دانست سنت در جریان سنت‌گرایی نه به معنای رسم و عادت و اسلوب، بلکه به معنای حقایق و اصولی، الهی، ازلی و ابدی است. در واقع، سنت در نزد سنت‌گرایان، اشاره به اصول و حقایقی دارد که دارای منشأ قدسی اند. سنت به معنایی که در نظر سنت‌گرایان است، در تقابل کامل با تجدد قرار می‌گیرد. سنت‌گرایی به طور کلی با گرایش غالب در تفکر اروپایی از رنسانس به بعد به شدت مخالف است. در واقع سنت‌گرایی مخالف آن چیزی است که آن را مسامحتاً روح تفکر اروپای متجدد می‌توان خواند. دکتر سید حسین نصر در این رابطه می‌گوید: «چیزی که از عالم متجدد مورد انتقاد سنت است، کل جهان‌بینی، مقدمات و مبانی و اصولی است که از نظرگاه سنت کاذب اند، به گونه‌ای که هر خیری هم که در این عالم [متجدد] آشکار می‌شود، خیری عرضی است و نه ذاتی.» (نصر، ۱۳۸۵: ۱۸۲)

می‌توان بطور خلاصه چنین گفت که پروژه‌ی سنت‌گرایی، با دغدغه رابطه سنت (الدین) و مدرنیسم، دو وظیفه را برای خود متصور می‌داند؛ یکی نقد عقل جدید، که محصول آن مدرنیسم است و دوم، احیاء معنویت حقیقی و اصیل.

با این توضیحات، ظهور گفتمان سنت‌گرایی را می‌توان به تلاش‌های رنه گنون (عبدالواحد یحیی) فیلسوف فرانسوی (۱۸۸۶-۱۹۵۱) منتسب کرد، که با مساعی آینده‌گفتیش کوماراسومی، فریتهوف شووان، تیتوس بورکهارت، مارکو پولیس و مارتین لینگز توسعه یافته و به گفتمان و

جریان فکری خاصی بدل شد. شاخص های فکری و دیدگاههای اصلی این گفتمان را می توان در مولفه های ذیل خلاصه نمود:

۱- اعتقاد به حکمت خالده یا فلسفه جاودان ۲- انتقاد از غرب و دنیای مدرن ۳- اعتقاد به کثرت گرای دینی ۴- گرایش به عرفان و تصوف ۵- اعتقاد به وحدت متعالی ادیان ۶- اعتقاد به علم و هنر قدسی

از شخصیت های ایرانی که امروزه از این گفتمان دفاع می کنند، می توان به سید حسین نصر، غلامرضا اعوانی، نصرالله پور جوادی، هادی شریفی و بابک عالینخانی اشاره کرد. که در این بین، سید حسین نصر را به لحاظ سابقه و تالیفات گسترده اش در دفاع از این جریان، می توان نماینده فکری این گفتمان به شمار آورد.

در فضای فکری ایران همواره دو جریان اصلی به مقابله با این گفتمان برآمده اند. از یکسو جریان تجدیدخواه (شامل روشنفکران لیبرال و نواندیشان دینی تجدیدگرا) در برابر این جریان موضع گرفته و به آرای سنت گرایان در باب مدرنیسم واکنش سختی نشان می دهند و در طرف دیگر، شاهد مقابله گفتمان اسلام گرای انقلابی با سنت گرایی هستیم. گفتمان اسلام گرای انقلابی هرچند نسبت به جریان مدرنیته خواه، قرابت بیشتری با سنت گرایان دارد، اما خود را همواره از این گفتمان دور نگه داشته و انتقادات و ایرادات جدی ای به این گفتمان وارد می داند. به جز شخصیت و زندگی پیشین سید حسین نصر، مسائلی چون تاکید بر عرفان و تصوف، اعتقاد سنت گرایان به وحدت متعالی ادیان و پلورالیسم دینی و همچنین نگاه به اسلام به عنوان حافظ ادیان و نه ناسخ ادیان، از جمله مهم ترین مسائل قابل ذکری است که چالش این گفتمان را با سنت گرایان پر رنگ تر می نماید. در یک دهه گذشته این تقابل ها، مباحث پر دامنه ای را در فضای فکری کشور رقم زده که نشان از توجه بیش از پیش به گفتمان سنت گرایی است. به عنوان شاهدی بر این مدعا می توان به ترجمه و تجدید چاپ آثار سنت گرایان بخصوص سید حسین نصر، اختصاص موضوع پایان نامه های دانشگاهی و همچنین تحقیقات حوزوی به مباحث این گفتمان، توجه مطبوعات کشور در قالب چاپ مقالات و ویژه نامه ها با موضوع سنت گرایی، برگزاری همایش هایی جهت بررسی و نقد افکار سنت گرایان و شایعاتی مبنی بر بازگشت نصر به ایران و نزاعهایی که میان موافقان و مخالفان این مسئله در گرفته است، اشاره

نمود، که همگی نشان از توجه بیش از پیش به گفتمان سنت گرایی است. با این وصف به نظر می رسد تحلیل و بررسی دقیق و موشکافانه عناصر و مؤلفه‌های این گفتمان و استخراج ویژگی‌های نظام سیاسی ای که می تواند انتظارات سنت گرایان به خصوص سید حسین نصر را تا حدودی پوشش دهد، امکان دستیابی به بصیرت‌های جدیدی در باب گفتمان سنت گرایی و همچنین سنجش و محک این گفتمان در برابر گفتمانهای رقیب را فراهم خواهد نمود. از این رو در این پژوهش به دنبال ویژگی‌های نظام سیاسی مطلوب در اندیشه‌های سید حسین نصر هستیم. ممکن است در بدو امر اینگونه به نظر برسد که سید حسین نصر یک متفکر سنت گراست که دغدغه اصلی اش بحران معنویت دنیای مدرن است و نه فیلسوف سیاسی، فلذا به قوت مباحث مربوط به معنویت، به مباحث اجتماعی و سیاسی نمی پردازد و اندیشه او به بحث‌های هنجاری و کلیاتی چون خدامحوری، سلوک شخصی، اصالت طریقت، اصالت عقل شهودی و ... مربوط بوده و از این رو به فلسفه سیاسی خاصی دلالت ندارد، اما با نگاه دقیق تر به اندیشه او، به نظر می رسد از فحوای بحث نصر در باب انسان، خدا، سنت، مدرنیته، معنویت، علم و هنر قدسی و... می توان دلالت‌هایی سیاسی کشف کرد. از آنجایی که در نزد سنت گرایان و از جمله دکتر نصر، تصریحات آشکار در مورد مباحث سیاسی و به بیان بهتر مباحث مشخصا مرتبط با فلسفه سیاسی کمتر یافت می شود، این جستجو مستلزم تبیین دقیق آرای وی است تا از این طریق امکان دستیابی به دلالت‌ها و قابلیت‌های اندیشه‌ای، پیرامون ویژگیهای نظام سیاسی مطلوب وی فراهم گردد. به این منظور جهت بررسی گفتمان سنت گرایی نصر و استخراج ویژگی‌های نظام سیاسی مطلوب او، از مدل جستاری توماس اسپریگنز بهره خواهیم برد. اسپریگنز در کتاب فهم نظریه‌های سیاسی به بررسی سرشت نظریه‌های سیاسی می پردازد و مدل چهارگانه خود را ارائه می کند. الگوی اسپریگنز شامل مراحل چهارگانه: مشکل شناسی، علت شناسی، آرمان شناسی و راه حل شناسی است. وی، با عنایت به اینکه نظریه‌های سیاسی در طول تاریخ، نظریه‌های تجویزی نیز نامیده شده اند، آنها را نوعی جستار برای یافتن معیارها و راه حل‌ها معرفی می کند. در نتیجه، با توجه به اینکه هدف اساسی نظریه پردازان ارائه راه حلی برای مشکلات است، نقطه آغاز نظریه پرداز سیاسی را "بحران" در نظر می گیرد. بنابراین، گام اول در به وجود آمدن هر جریان فکری و تولد و بالنده گی آن جریان، مشکل شناسی است. به

اعتقاد اسپریگنز تقریباً تمام نظریه پردازان، از مشاهده بی‌نظمی در زندگی سیاسی آغاز کرده‌اند و آثار آنها در پاسخ به بحران پیرامونشان نگاشته شده است. بنابراین اولین قدم در بازسازی منطق درونی یک نظریه، شناسایی مشکل است. گام دوم پس از مشاهده بی‌نظمی، جستجوی دلیل بی‌نظمی است. در گام سوم، وقت طرح این سوال می‌رسد که اگر این وضعیت نامطلوب و بی‌نظمی وجود دارد، پس وضعیت مطلوب و نظم آرمانی کدام است؟، نظریه پرداز در این مرحله از "هست‌ها" گذر کرده و به "بایدها" می‌رسد. طرح موضوع آرمانشهر در این مرحله اتفاق می‌افتد. سرانجام آخرین جزء نظریه‌ها، ارائه راه حل، پیشنهادها و توصیه‌های عملی است. این مدل به ما کمک خواهد کرد که علاوه بر بازسازی منطق درونی اندیشه سنت‌گرایانه نصر، آرای او را در پرتو اوضاع زمانه تحلیل کرده و به این ترتیب نه تنها زمینه‌های شکل‌گیری و تکوین این گفتمان را دریابیم، بلکه از خلال این بازسازی در پروژه فکری وی دلالت‌هایی بر ویژگی‌های نظام سیاسی مطلوب استخراج نماییم.

۱-۲- اهمیت و ضرورت تحقیق

بازشناسی و واکاوی رویکردها و گفتمان‌های فکری موجود در سپهر فکری ایران معاصر، سبب ساز شناخت سیر تحول رویدادهای ایران معاصر می‌گردد، گفتمان سنت‌گرایی نیز از این قاعده مستثنی نیست. سنت‌گرایی، تجددگرایی و بنیادگرایی در فضای امروز، به عنوان سه جریانی که نگرش به مدرنیسم دارند، مطرح می‌شوند، از این رو، تحلیل و بررسی عناصر و مؤلفه‌های این گفتمان از طریق بازسازی منطق درونی آن و استخراج ویژگی‌های نظام سیاسی ای که می‌تواند انتظارات سنت‌گرایان به خصوص سید حسین نصر را تا حدودی پوشش دهد، امکان دستیابی به بصیرت‌های جدیدی در باب گفتمان سنت‌گرایی را فراهم خواهد کرد.

۱-۳- اهداف تحقیق:

در این پژوهش، کوشش می‌شود مولفه‌ها، عناصر و اجزاء گفتمان سنت‌گرایی سید حسین نصر بر اساس الگوی اسپریگنز قالب‌ریزی گردد تا از این رهگذر، به ویژگی‌های نظام سیاسی مطلوب در اندیشه نصر دست یابیم. به این ترتیب شناخت دقیق‌تر از فرآیند تکوین و ظهور و بروز

گفتمان سنت گرایی به مثابه یکی از مهم ترین گفتمان های فکری معاصر ایران و استخراج ویژگی های نظام سیاسی مطلوب در اندیشه های نصر، از مهم ترین اهداف این پژوهش است.

۱-۴- پیشینه تحقیق:

آثار و مکتوبات بسیاری از شخصیت های سنت گرا و همچنین شارحان و ناقدان این جریان منتشر شده است. همچنین در بسیاری از کتب، با موضوع سنت و مدرنیسم و تحولات فکری معاصر ایران، آرا سنت گرایان مورد اشاره قرار گرفته، ولی در زمینه پرسش و مسأله این تحقیق، تا آنجا که بررسی ها نشان داده، پژوهش مستقلی صورت نگرفته است. اما می توان برخی از کتب، رساله ها و مقالاتی که به آرا نصر از زوایای گوناگون پرداختند، بدین ترتیب نام برد:

کتاب:

- دین پرست، منوچهر، (۱۳۸۷)، *سید حسین نصر؛ دلباخته معنویت*، انتشارات کویر: تهران.

نگارنده معتقد است: گستره تاملات نصر را در سه رویکرد می توان به تماشا نشست؛ احیاء و دفاع از سنت، حکمت جاویدان، معنویت و امر قدسی. بر همین مبنا، این کتاب از یک مقدمه و پنج فصل و کتاب شناسی دکتر نصر تشکیل شده است. در بخش اول کتاب، مولف به شرح کامل زندگی و نحوه تاثیر پذیری نصر از آموزه های سنتی و معنوی پرداخته است. فصل دوم کتاب، به بن مایه های معرفتی نصر می پردازد، که به زعم نگارنده، معرفت از دیدگاه نصر، کشاکشی است میان معرفت قدسی و معرفت ناقدسی. فصل سوم کتاب به سلوک فیلسوفانه نصر اختصاص دارد، او در سلوک فیلسوفانه خود همچنان به احیا و بالندگی فلسفه اسلامی می اندیشد و فلسفه اسلامی مهمترین دغدغه اوست. فصل چهارم، به چستی سنت و دستاوردها و واکنش های آن اشاره دارد. به زعم نویسنده سنت در منظومه فکری نصر تنها یک اصطلاح نیست بلکه اهتمام قلبی و ایمان عقلانی است و در نهایت در فصل پنجم، نویسنده به جان مایه های معنوی نصر، که بر پایه تصوف سنتی است، اشاره می کند.

- طباطبایی، جواد، (۱۳۸۵)، *مکتب تبریز و مبانی تجدد خواهی*، انتشارات ستوده: تبریز.

طباطبایی در این کتاب فصلی را به سنت قدمایی و نظریه سنت اختصاص داده است. وی به نقد نوع نگاه سنت مداران ایرانی به تجدد و نقادی آن توجه نشان داده و می نویسد: "قرائت

سنت مداران ایرانی از نظام سنت قدمایی، عین بی اعتنایی به سرشت سنت در ایران است. سنت مداری، در کشورهای غربی واکنشی به مرحله ای در تحول تاریخ غربی است. از این رو، جای شگفتی نیست که سنت مداران ایرانی با تکرار مقلدانه سخنان سنت مداران در بررسی تاریخ اندیشه در ایران، به گونه ای که در نوشته نصر آمده، خطاهای بزرگی را مرتکب شده اند .... در واقع، خاستگاه سنت مداری در ایران به خلاف تاریخ غرب، که سنت مداری واکنشی به فرا رسیدن پایان دوره سنت به شمار می آمد، تصلب سنت بود."

- بروجردی، مهرزاد، (۱۳۷۷)، *روشنفکران ایرانی و غرب*، مترجم: جمشید شیرازی، نشر فرزانه روز: تهران.

این کتاب که درحقیقت رساله دکتری جناب بروجردی است، در سه بخش کلی تاثیر فرهنگ و تمدن غرب، میراث ماقبل اسلامی و برآورد روشنفکران از این دو نگاه شده است. بروجردی در معرفی روشنفکران مذهبی غیر روحانی، به بررسی اجمالی زندگی و آرا سید حسین نصر با عنوان "سیدحسین نصر: عارف دیوانسالار" می پردازد.

- خسروپناه، عبدالحسین، (۱۳۸۱)، *جریان شناسی فکری ایران معاصر*، موسسه فرهنگی حکمت نوین اسلامی: قم.

در این کتاب، نویسنده جریانهای فکری ایران معاصر را بر اساس داشتن دغدغه دین و سنت و نداشتن دغدغه این دو، تقسیم بندی کرده و به تحلیل و نقد این جریانات مبادرت می کند. در فصل هشتم کتاب، نگارنده به جریان سنت گرایی می پردازد. در این بخش علاوه بر معرفی مهمترین مولفه های گفتمان سنت گرایی نصر، نویسنده به آسیب شناسی گفتمان سنت گرایی با قرائت نصر می پردازد.

- خرد جاویدان، (۱۳۸۲)، *مجموعه مقالات همایش نقد تجدد از دیدگاه سنت گرایان معاصر*، انتشارات موسسه تحقیقات و توسعه علوم انسانی: تهران.

این مجلد شامل معرفی مختصری از سنت گرایی به همراه ۲۸ مقاله در باب دیدگاههای مختلف سنت گرایان است. از جمله مهمترین مقالات این مجلد، مقاله ای است از محمد لگنهاوزن، با عنوان "چرا سنت گرا نیستم؟". لگنهاوزن در این مقاله با توضیح مدعیات سنت گرایان، به نقد

پایه های فکری سنت گرایی می پردازد و در پایان تاکید می کند: با اینکه سنت گرایی نکات ارزشمندی را در مورد نقایص مدرنیته بیان می کند، اما در مجموع گزینه ای که پیش روی ماست، انتخاب یکی از دو شیوه زندگی سنتی و مدرن نیست، بلکه چالشی که مطرح است، این است که راهی بیابیم که علیرغم مفاسد و مضرات مدرن سازی، دین محفوظ و مصون بماند.

- الدمدو، کنت، (۱۳۱۹)، *سنت گرایی: دین در پرتو فلسفه جاودان*، ترجمه: رضا کورنگ بهشتی، انتشارات حکمت: تهران.

این کتاب، در عین حال که به عنوان مقدمه ای بر سنت گرایی به طور کلی در نظر گرفته شده است، بر آثار فریتهوف شووان تمرکز دارد. مدعیات اساسی این کتاب بدین شرح است: مکتب فکری منسجمی وجود دارد که آن را سنت گرایی می توان نامید. سنت گرایان نگرش عمیق و چالش انگیزی ارائه می کنند که شایسته توجه بیشتر است. سنت گرایی نقد قدرتمند و سازش ناپذیری بر جهان بینی متجدد غربی است و لوازم مهمی برای مطالعه دین در بر دارد.

- خندق آبادی، حسین، (۱۳۱۰)، *حکمت جاویدان: نگاهی به زندگی و آثار سنگرایان معاصر*، مؤسسه تحقیقات و توسعه علوم انسانی: تهران.

این اثر شامل معرفی کوتاهی از سنت گرایان به همراه ۳۰ اثر از گنون، شووان، بورکهارت، لینگز و نصر می باشد.

پایان نامه ها:

- نصری، قدیر، (۱۳۸۴)، «*تضمینات سیاسی اندیشه سید حسین نصر*»، دکتر، دانشگاه تربیت مدرس، دانشکده علوم انسانی.

این رساله در جستجوی دلالت های سیاسی آرای سید حسین نصر است. این رساله به دنبال این مسئله است که تجلی سیاسی دیدگاه سنت گرایانه از اسلام، حداقل در ساحت هنجاری چه می تواند باشد؟ برای فهم این مسئله، نگارنده این پرسش را مطرح می کند که اگر اندیشه فلسفی، متضمن انسان شناسی باشد، که هست، در اندیشه فلسفی-اخلاقی سید حسین نصر، انسان چه جایگاهی دارد؟ و در چنین اندیشه ای تضمین سیاسی انسان چیست؟ بر همین مبنا، نویسنده برای کشف دلالت های سیاسی آرای نصر به بررسی تطبیقی نگاه به انسان در فلسفه غرب و نگاه نصر